

**Bakı Dövlət Universitetinin
baş müəllimi İ.C. Əmirov**

Vətəndaş- yoxsa vətəni-adaş

Dövlət insanlığın əldə etdiyi nailiyyətlər içərisində ən mühüm yerə malikdir. İlk dövlətlərin qurulması e.ə. IV minilliyə təsadüf edir. Sonrakı dövrlərdə dövlət formalarının müxtəlif növləri meydana çıxmışdır. Bu dövlət formalarının içərisində xalq hakimiyyətini təcəssüm etdirən respublika quruluşlu dövlətlər üstünlük təşkil etməkdədir.

Dövlətlərin yaranması insanların dini, milli, siyasi ehtiyacların doğurduğu səbəblər ucbatından meydana gəlmişdir. İnsanlar dövlətlərin tərkibində daha təhlükəsiz yaşamış, inkişaf etmiş, siyasi, iqtisadi və mədəni münasibətlərə cəlb olunmuşlar.

Dövlət ölkə vətəndaşlarına müxtəlif sosial hüquqlarının qorunmasına təminat verir. Bunların sırasına mülkiyyət hüququ, azadlıq hüququ, təhlükəsiz yaşamaq hüququ, şəxsi toxunulmazlıq hüququ, mənzil toxunulmazlığı hüququ, nigah hüququ, əmək hüququ, istirahət hüququ, sosial təminat hüququ, təhsil hüququ, şərəf və ləyaqətin müdafiəsi hüququ, fikir və söz azadlığı hüququ, vətəndaşlıq hüququ, seçki hüququ, dövlətin idarə olunmasında iştirak etmək hüququ, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatı hüququ və s aiddir.

Eyni ölkənin övladları zaman keçdikcə, eyni qanunlarla yaşamış, vətəni birgə qorumuş, yağı düşmənlərlə birgə mübarizə aparmışlar. Məhz buradan da vətəndaş, yəni insanların doğulduğu və vəfat etdiyi torpaq, yəni vətəni-adaş, vətəni eyni olan insanların birliyi meydana gəlmişdir.

Azərbaycan Respublikasının konstitusiyasında ölkə vətəndaşlarının hüquq və vəzifələri əks olunmuşdur. Konstitusiyada göstərilən qaydalar, vətəndaş cəmiyyətinə nail olmaq, ədalətli, iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq hamının layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək, demokratik prinsipləri əsas hesab edərək,

dünya xalqları ilə dostluq sülh və əmin amanlıq şəraitində yaşamaq və başqa məqsədləri tənzim etmişdir.

Vətəndaş ifadəsi etimoloji baxımdan vətəni-adaş olan mənasını əks etdirir. Xalqın danışiq tərzinə uyğun olaraq burada “i” və “a” fonemləri düşmüşdür. Bununla bərabər söz sonluğu “daş” şəkilçisi ilə bitən sözlər vardır ki, onlarda da bu qanunauyğunluq gözlənilmişdir. Buraya yoldaş-yolu adaş olan, yolu eyni olan, sirdaş-sirri-adaş olan, eyni olan qardaş-qarını adaş olan, eyni olan mənalarını əks etdirir. Tük xalqlarında ana bətnini qarın adlandırdıqlarına görə qarını adaş ifadəsi bir ananın övladları kimi başa düşülür. Məhz buradan da qızlar və oğlanlar oğlu deyə adlandırılmış, oğulları ifadəsi tayfa birliyi mənasını əks etdirmişdir. Lakin tayfa birliyinin feodalizm dövründə möhkəm olması, bununla bərabər dünyəvi qanunların mövcud olmaması qan düşmənçiliyinə səbəb olmuşdur ki, bu da hazırda o qədər də əhəmiyyətli hesab oluna bilməz. Ancaq kəndlərdə qəbilələrin mövculuğu ailə institutunun möhkəmlənməsinə səbəb olmaqdadır.